

SCHAKEN Hans Böhm en Jan Timman halen herinneringen op in Utrecht

In de geschiedenis van het schaken telt Nederland slechts één wereldkampioen: Max Euwe lukte dat 88 jaar geleden, in 1935. Jan Timman, die in Nederland het stokje overnam van Euwe, is daar nog steeds van onder de indruk en brengt met zijn nieuwe boek *Max Euwe's Beste Partijen* de kunsten van de legendarische Amsterdammer nog een keer te onder de aandacht.

Hans Böhm (l.) en Jan Timman halen in de Utrechtse schaakclub De Rode Loper herinneringen aan hun eeuwige voorbeeld Max Euwe op. Böhm: „Euwe was een grootheid en een sieraad voor de sport.”

FOTO THIJS ROOIMANS

VOOR EEUWIG MAX EUWE

door Renze Lolkema

Wie is Max Euwe ook weer? Hoe kon deze beminlijke wiskundeleraar op het Amsterdamse meisjeslyceum 's werelds beste schaker worden? Om de grootmeester nog een keertje te duiden, is een gesprek met Jan Timman (71) en Hans Böhm (73) een aanrader. De twee schaakiconen hebben nog tegen en samen met Euwe gespeeld, voor hij in 1981 op 80-jarige leeftijd stierf.

Gekluisterd aan radio

Euwe was halverwege de jaren 30 zo'n beetje het Ajax van zijn tijd. Gekluisterd aan de radio (tv was er toen nog niet) en gefascineerd door de krantenverslagen luisterde en las Nederland massaal hoe Euwe het in 1935 opnam tegen de Rus Alexander Aljechin, sinds 1927 al wereldkampioen. De match duurde van 3 oktober tot en met 15 december, trok het hele land door (Amsterdam, Groningen, Baarn, Ermelo) waardoor menigeen langzaam maar zeker in de ban raakte van deze uitputtingslag. Nadat Euwe de markante Rus in die epische reeks van dertig partijen op de knieën had gekregen (15,5-14,5), barstte het feest los. Er ontstond zelfs een heuse balkonscène om alle toejuichingen waardig in ontvangst te nemen.

„Euwe was een grootheid en een sieraad voor de sport”, zegt Böhm, die voor deze gelegenheid samen met Timman naar Utrecht is gekomen om in de karakteristieke speelzaal van de plaatselijke schaakclub De Rode Loper herinneringen aan hun eeuwige voorbeeld op te halen. Böhm: „Als mens stond hij de schaaksport ten dienste. Hij was aimabel. Altijd bereid interviews te geven, altijd complimenten

voor zijn tegenstander en voor jonge talenten. Hij was een echte wereldkampioen in Nederland.”

„En hij was bescheiden”, voegt Timman daar aan toe. Dat bleek bijvoorbeeld uit de speech die Euwe gaf, direct nadat de beslissing was gevallen: „Ik waardeer het dat ik nu, zo ineens, van de marteling van drie maanden schaakspelen ben verlost. Ik ben gelukkig wereldkampioen te zijn... Mijn tijd is gekomen. Mijn tijd zal ook weer voorbijgaan. Misschien al heel spoedig.”

Daarin kreeg Euwe gelijk. In 1937 werd hij alweer ontthoond door diezelfde Aljechin. Niet veel later brak de Tweede Wereldoorlog uit. „De oorlog hielp hem niet”, is Timman achter gekomen sinds hij recent zijn boek *Max Euwe's Beste Partijen* afrondde. „Ik ben hier zo'n anderhalf jaar mee bezig geweest. Je kan namelijk niet alles terugvinden op het internet. Het was veel werk. Ik was een maand bezig een selectie te maken, moest veel partijen doorspitten. Bepaalde partijen bleken toch niet zo goed te zijn. En onbekende partijen juist erg goed. Er staan er nu tachtig in, terwijl hij er meer dan duizend heeft gespeeld. Geen verliespartijen dus. Maar ja, Euwe verloor niet zo vaak.”

Max Euwe was natuurlijk ook de man die de beroemdste en meest beladen schaaktweekamp ooit

'Een echte wereldkampioen in Nederland'

mogelijk maakte. Die tussen Boris Spassky en Bobby Fischer in 1972 op IJsland, in Reykjavik. Daar waar na elke partij de Rus achter een ijzeren gordijn verdween en de excentrieke Amerikaan soms een paranoia indruk maakte en zodoende zelfs de tweede ontmoeting van de match boycotte. Euwe liet als president van de wereldschaakbond FIDE deze 'wedstrijd van de eeuw' uiteindelijk door Fi-

Een jeugdige Jan Timman is aan zet tegen Max Euwe.

scher gewonnen - daarna niet verder uit de hand lopen.

Ingrep Euwe

Böhm: „Het verhaal gaat dat dankzij Euwe de match is doorgestaan, nadat Fischer was weggelopen. Fischer had grote problemen met de organisatie. Euwe heeft toen ingegrepen en die partij verloren verklaard waardoor Fischer met 2-0 achter kwam. Dat is in een wereldkampioenschap een onoverbrugbare achterstand. Niemand had verwacht dat Fischer dat zou accepteren en door zou gaan. Euwe heeft ons later weleens verteld dat de Russen vonden dat hij de match verloren had moeten

verklaren. Omdat hij Fischer had voorgetrokken, zeiden ze. Euwe vond dat belachelijk.”

Timman: „Het verhaal is nog sterker. Spassky had van de Sovjet-autoriteiten de opdracht gekregen terug te keren naar Moskou. Gestuurd door Euwe heeft hij dat niet gedaan.”

Of de huidige generatie nog iets aan Max Euwe heeft? Timman, ooit tweede op de wereldranglijst:

„Tegenwoordig is het allemaal computers. Mijn generatie heeft veel gehad aan Euwe. Veel geleerd ook. Maar de huidige topgeneratie niet meer. Die vraagt alles aan de computer.”

Böhm: „De mens, de schaker, is veranderd. Wij zijn ook gaan schaken om de vrijheid van het leven te beleven. De wereld zien, met andere culturen in aanraking komen, mensen ontmoeten. Dat was voor ons een hele grote aantrekkingskracht.”

Timman: „Het is nu eigenlijk het tegenovergestelde. Wat vroeger die vrijheid van het schaken was, is nu die beperktheid. We hadden vroeger een geweldig leven. Ik herinner me dat Hans en ik in 1974 naar New York gingen en in het Statler Hilton sliepen. Daarna een toernooi in Washington waarna ik doorreisde naar Belgrado, Banja Luka, met de trein naar Venetië. Daarna nog Rome en Florence. Ik was echt zomaar vier maanden van huis. Ik zou nu geen schaker meer willen worden, eerder schrijver.”

Hij vervolgt: „Ik schaak niet veel meer. Volgende week een rapidtoernooi in Bunschoten en competitie in Wageningen. Ik overweeg om weer voor Düsseldorf te gaan

spelen. Ja, ik ben nog steeds professional. Ik word niet meer zo goed betaald als in mijn topjaren, maar word nog wel steeds betaald.”

Alleen aan de bar

Böhm: „Ik speel absoluut niet meer. De aantrekkingskracht van over het bord spelen, is verloren gegaan. In een van mijn laatste competitiewedstrijden liep mijn tegenstander constant weg. En de druppel was dat ik na een gewonnen competitiewedstrijd aan mijn opponent vroeg of hij wat wilde drinken. Hij: 'Nee, ik ga naar huis en zet deze partij in de computer.' Zat ik alleen aan de bar met een biertje. Waarna ik dacht: ik schei ermee uit, ik doe het niet meer. Je speelt een partij om die na afloop te analyseren. Dat is onderdeel van het plezier. Je mag al vier, vijf uur niet praten. Als je dat weghaalt, wat is de lol dan nog?”

Tot slot, Timman had net als Euwe ook de ambitie wereldkampioen te worden, maar de Rus Anatoly Karpov zat hem altijd dwars. Timman kreeg pas genoegdoening in 2016, toen de twee grootheden elkaar troffen in Moermansk vanwege de 100e verjaardag van de Russische marinestad. De Nederlander won eindelijk. „Dat was een opsteker. Ik heb alleen maar matches van Karpov verloren. Nu had ik m'n revanche.”

„Dat wordt ook niet meer goed gemaakt, denk ik. Karpov is namelijk vorig jaar in moeilijkheden gekomen. Dat weet bijna niemand, maar hij is mishandeld op straat omdat hij zich tegen de oorlog in Oekraïne had uitgesproken. Dat is heel gevaarlijk in Rusland. Ze hebben hem zelfs in coma moeten houden om te herstellen. Hij kon op een gegeven moment niet meer praten. Poetin heeft hem een waarschuwing willen geven. En hem niet direct uit een raam willen gooien, wat de laatste tijd natuurlijk wel gebruikelijk is.”